

Muştu

Müslüman Arnavutluk'un Haftalık Bülteni

www.muslumanarnavutluk.com

22 Agustus 2008 Cuma Sayı: 17

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Müslüman Arnavutluk'un haftalık bülteni Muştu'nun onyedinci sayısı ile merhaba diyoruz.

Bültenimize Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Arnavutlukta büyükelçi olarak görev yaptığı 1934-1935 yıllarına ilişkin anılarının ikinci bölümü ile başlıyoruz. Karaosmanoğlu diplomat gözüyle gördüğü Arnavutluk'u edebi bir dille aktarmaya devam ediyor.

Hasine Şen tarafından hazırlanan "Balkanlar Metaforların Çarpıştığı Bir Savaş Alanı" isimli çalışma da ikinci bölüm ile devam eden yazılar arasında yer alıyor.

'Kosova'daki Osmanlı Eserleri' konulu çalışmanın üçüncü bölümünde Prizren camileri konu ediliyor.

Çameria bölümünde bu hafta Çameria için yazılmış iki şiire yer veriyoruz. Türkiye'deki Arnavutların gündeminde yoğun bir şekilde yer almayan Çameria için çok daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz.

Bültenimiz yine maziden bir fotoğraf ile son buluyor. 16 Kasım 1990 Arnavutluk.

Hepinize hayırlar dilerken gerek bülten çalışmamıza ve gerekse www.muslumanarnavutluk.com sitesine yönelik müspet – menfi görüşlerinizi info@muslumanarnavutluk.com elektronik posta adresine gönderebileceğinizi hatırlatmak istiyoruz.

Selam ile...

ARNAVUTLUK ANILARIM (1934-1935)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

2.Bölüm

Arnavut mebusunun bahsettiği bu İtalyan delikanlısının yüksek sınıf çevrelerinde ve bazı beyzade evlerindeki itibarını, birkaç zaman sonra, ben de yakından görecektim. En zarif, en güzel Arnavut hanımları onun etrafında pervaneler gibi dönerdi ve bu yüzden o kadar şımarmıştı ki, bazılarını el âlem içinde elleyip okşamak cüretini bile gösterirdi. Evli veya genç kız, hepsini küçük isimleriyle çağırırdı. Bununla da kalmayıp her birinin adını İtalyan şivesine göre değiştirirdi. Kibar sınıfın genç hanımları da bu laubalilikten pek memnun

görünürlerdi doğrusu! Zira, onlar için en cazibeli medeniyet, zariflik ve güzellik merkezi İtalya idi. Hepsi, Roma'daki terzilerde giyinirlerdi. Modayı oradan takip ederlerdi. İkinci dil olarak Fransızca konuşmakla beraber Paris'in bahsini bile açmazlardı. Bunun içindir ki, adlarının İtalyan şivesine uydurulması, onlara İtalyan milliyetine geçmiş gibi gurur verirdi.

Bu İtalya ve İtalyanlık sevgisini yalnız Arnavutluk'un kibar kadınlarına hasretmek doğru değildir. Onların kocaları ve hatta babaları dahi –çoğu bizim mekteplerde yetişmiş ve Osmanlı Hükûmetinin çeşitli yüksek memurluklarında bulunmuş olmakla beraber- aldıkları soyadlarıyla bu kültüre ne kadar ısınmış olduklarını bize kâfi derecede ispat etmişlerdir: “Libohova”, “Virioni”, “Vrlaçi”, “Alijoti” ve saire. Hele bu Alijoti bana, kaç defa, İtalya'nın eski ailelerinden Aliotilerle akraba olduğunu böbürlene böbürlene söylemekten çekinmemiştir. Bu Alijoti ki, asıl adı Ali Fevzi Bey idi ve bizim eski mutasarrıflarımızdan idi. Büyük veya küçük kardeşi de o sıralarda Türkiye Cumhuriyeti Temyiz Mahkemesi azasındandı. Bu zat biraderi Alijoti'den bahsedilince -kusurunu affettirmek için olacak- "O, delinin biridir" dermiş.

Arnavutluk'un yüksek sınıf mensupları veya seçkin aydınları arasında daha böyle nice deliller vardı. Bunlardan bazıları, Balkanlara ilk ayak basan Romalı "Fatih'lerin torunları olduklarını, bazıları da Büyük İskender'in kendi aralarından çıktığını iddia ederler. Yıllarca, Fatih İkinci Mehmet'e kafa tutmuş olan «İskender Bek" boşuna mı “İskender Bek'ti”ki?¹

Gene bunlara göre Türkler, Arnavutların yetiştirmesi bir millettir. Medeniyet, irfan ve büyük adam namına nelerimiz ve kimlerimiz varsa hep Arnavut kaynağından, Arnavut aslındandı. Köprülü

Mehmet Paşa, Arnavut'tu. Namık Kemal, Arnavut'tu. Şemseddin Sami Arnavut'tu. Anadolu vilayetlerimiz, “umran” ve “nizam” bakımından ne görmüşse Arnavut valiler sayesinde görmüştü. Osmanlı saltanatının en namuslu, en değerli, en akıllı vezirleri, Arnavut'tular.

Vezirköprü'deki Köprülü Mehmet Paşa büstü. Yaşadığı dönemde sosyal yapılanma etnik kökene dayanmamasına rağmen ulusçuluk akımlarının yaygınlaşmasından sonra ismi kullanılan Arnavut asıllı bir paşadır.

Bu çeşit iddialarla kulağı dolmuş olan karım, bir gün, Hariciye Nezareti tarafından şerefimize verilen bir ziyafette, yanındaki Adliye Nazırının “Kim bilir, bizim memleketimizi, ne kadar geri ve bakımsız buluyorsunuzdur. Fakat kabahat bizde değil, asırlarca süren idareniz altında terakkimiz için hiçbir şey yapmadınız” sözüne karşı gülerken şöyle bir cevap vermişti: “Bence kabahat gene sizdedir. Madem ki, Osmanlı Devletinin en büyük adamları hep Arnavutlardandı, mademki saray Arnavutlarla doluydu ve Abdülhamid devrinin son sadrazamı Avlonyalı Ferid Paşa idi, nasıl olmuş da bunlar, kendi memleketlerine hiç yardımda bulunmayı düşünmemişler?” İşkiptar aydınları, yukarıda belirttiğim iddiaları yalnız söylemekle kalmıyorlar, yazıyorlardı da. Bir gün gene karım, Tiran'da bir kitapçıya uğramış ve "Sizde Arnavutluk'a dair bir eser var mı?" diye sormuştu. Kitapçı, bizim eski mutasarrıflarımızdan ve Şemseddin Sami'nin akrabalarından Mitat Fraşeri idi. Müşterisinin Türkçe konuşmasından Türk

¹ Kral Zog da bu efsaneye göre, oğlunun adını (İskender II) koymuştur. Halbuki Arnavutluk tarihine sadık kalmak için (İskender III) demesi lazım gelirdi.

olduğunu anlayıp "hayır" demiş. O sırada, bir taraftan da raflara bakan Bayan Karaosmanoğlu'nun gözü, birden bire Arnavutluk hakkında İngilizce yazılmış bir kitaba takılmasın mı? "İşte" diye gösterince kitapçı şaşalamış "Tektir, satılık değildir" gibi birtakım özürler ileri sürmüş ve nihayet okunup geriye verilmesi şartıyla alınmasına müsaade etmiş. Bu kitap, bir Hıristiyan Arnavut tarafından yazılmış ve zamanında çeşit çeşit dillere çevrilerek Versailles Konferansı'ndaki delegelere dağıtılmıştı. Arnavut yazarı, bu kitabında Türkler aleyhine söylemediğini bırakmıyordu. Osmanlı Saltanatı devrini "medeni ve Latin" diye vasıflandırdığı Arnavut milletinin tarihinde, zulümlerle, felaketlerle dolu bir (Asyalılar istilası devri) olarak gösteriyordu.

Soros destekli kitabevleri bugün dahi tahrif edilmiş bir tarihi anlatır.

Nitekim bizim eski devlet amirlerimizden bir zat -ki ben, Tiran elçiliğine tayin edildiğim tarihlerde Arnavutluk Şura-yı Devleti reisi idi, biraz sonra da başvekil olmuştu- işittiğime göre, İtalyan istilasına karşı bir vatan kahramanlığı (jest)i yapmak

için Mussolini'ye bir telgraf çekmiş ve bunda «Bir vakitler Asyalıların bize reva gördükleri vahşetleri tekrar mı etmek istiyorsunuz?» demiştir. Talihin şu cilvesine bakın ki, bu telgraf üzerine Faşist zabıtası kendisini yakalamağa kalkışınca, ancak, «Asyalı» dediği Türklerin elçiliğine sığınmak suretiyle bir müddet için yakayı kurtarabilmiştir. Bir müddet için, dedim. Zira, bizim elçi oradan ayrıldıktan sonra, birçok Arnavut ricali gibi, onun da ne olduğunu bilmiyoruz.

Arnavut beyleriyle okur yazarlarının bu Türk düşmanlığı bütün Osmanlı tarihi boyunca türlü türlü şekiller alarak kendini göstermiş ve Balkanlardaki Tuna boylarındaki nice bozgunlarımızın sebebi olmuştur. Hattâ, Osmanlı İmparatorluğu'nu içinden çökerten amillerin en başında, ordu kumandanlıklarına, vezirliklere, yüksek idare amirliklerine geçirdiğimiz Arnavutların sabotajlarını, hainliklerini sayabiliriz. Bir vakitler, dış politikamızı, ellerine teslim ettiğimiz Fener Rumları bile bu yolda, bize, Arnavut dindaşlarımız kadar kötülük etmemişlerdir. Zira, onların çoğu, bizden ziyade bir yabancı devletin hizmetinde idiler.

Genç yaşımızda, bu acı hakikatin bir sürü misalini, bizzat kendi gözümüzle gördüğümüz gibi, yukarıda bahsi geçen kitapta okuduğumuz yüzlerce tarihî vakadan da öğrenmiş bulunuyoruz. Kitabın yazarı, bunları iftiharla söyler ve: "Eğer" der, "İskender Bek, ordusuyla düşman tarafına geçmeseydi Türklerin ilk Avrupa'dan sökülüş hâdisesini idrak medeniyet âlemine nasib olamazdı. Eğer, Tepedelenli Ali Paşa yardım etmeseydi, Yunanlılar istiklâllerine kavuşamazdı. Eğer, Arnavut vatanseverleri, silâha sarılıp Osmanlı ordusunun merkezî kuvvetlerini arkadan arkadan vurmasaydı, Balkan Harbi Türklerin zaferiyle neticelenebilirdi."

Lâkin Kral Zog'un Arnavutluk'unda her nedense bütün bunlar unutulmuş görünüyordu. O kadar ki, o kitabı yazan adam bile, İngiliz Elçiliğindeki bir davette, bana, kendisini takdim ettirmek fırsatını

arayıp bulmuştu ve günün birinde, mebuslardan, eski nazırlardan bir heyet benden müsaade alıp elçiliğimize gelerek Türk hükümetinin, Yugoslavya'daki Arnavut azınlığı lehinde bir teşebbüsünü rica etmişti. Başka bir gün, Hariciye Nazırı, gene elçiliğimize başvurup Arnavutluk'la Yunanistan arasındaki bir ihtilafı halletmek için bizim hakemliğimizi ve yahut, Arnavutluk'un şerefini korur bir uzlaşma formülü bulmamızı dilemişti.

"Az zaman içinde ne büyük işler yaptınız. Ne kadar ilerlediniz. Ah, ne olurdu, Arnavutluk Türkiye ile sınırdaş kalabilseydi de sizden ayrılmasaydık..." gibi sözler birçok entellektüelin ağzından düşmüyordu. Lâkin, bütün bu dostluk ve yakınlık gösterişlerine rağmen, bizi, hâlâ, için için hor gördüklerini ve kıskandıklarını sezmek mümkün değildi. Nitekim, genç bir öğretmenin Atatürk hakkında yazdığı bir kitap -ki içinde Atatürk'ün ana tarafından Arnavut olduğu da iddia edildiği hâlde- epeyce fena karşılanmış ve zavallı genç, eserinde, sık sık inkılâp kelimesini kullandı diye komünistlikle suçlandırılmasına kadar gidilmişti. (Bu delikanlı, dört beş ay sonra, güya Kral Zog aleyhinde tertiplenen bir komplonun veya bir ihtilâlin bastırılması esnasında, eski Dahiliye Nazırlarından olan ağabeyi ile yana yana jandarmaların kurşun yağmuru altında ölmüştü).

"Atatürk" kitabını yazan, eğer komünist idiyse, elebaşları beyzadeler olduğu söylenen bir ihtilâle karışmaması lâzım gelmez miydi? Her neyse, bu, başlı başına bir ayrı hikâye ki, sırası gelince anlatacağım.

Tiran'da Türkiye'den başka, İngiltere ve Amerika'dan tutun Rusya ve Bulgaristan'a kadar irili ufaklı hemen bütün devletlerin elçileri veya temsilcileri vardı. Protokol icab ettiriyordu ki, "itimadname"mi Krala verdikten sonra bunların birer birer ziyaretine gideyim. Kâtibimiz Tevfik Bey: "Burada, tanışma merasimini kolaylaştıran iyi bir âdet vardır" dedi. "Başka yerlerde olduğu gibi, siz, elçilerden ayrı bir rendez-vous Hanımefendi elçi haremlelerinden ayrı

bir rendez-vous almak zorunda değilsiniz. Evli olan elçilere ikiniz birden gidebilirsiniz. Bu suretle protokoler vazifeniz bir komşu ziyareti gibi sadeleşiyor."

Öyle ama, nice büyük hükümet merkezinde gündelik kıyafetle yapılagelmekte olduğunu işittiğimiz bu ziyaretler, bir de baktık ki, Tiran'da mutlaka çizgili pantolonlu bonjur ve silindir şapka ile yapılması lâzım gelirmiş. Bu, benim için de lüzumundan fazla iddialı bir "merasimperestlik'ti. On beş günümü bu yüzden, hep giyinip soyunmakla geçirdim. Victoria devrinin Londra centilmenleri kılığıyla her sokağa çıkışında kendimi, bir transformiste panayır oyuncusundan farksız buluyor, hâlime gülmekten katılasım geliyordu. Hele kapımın önünden pırl pırl hareket eden otomobilim Tiran yollarında tozu dumana katan birkaç dakikalık bir cevalândan sonra beni, rengi atmış, cilâsı sönmüş olarak bazısı bir Bungalovu, bazısı bir ambarı andıran ve filan filan elçilik denilen binalardan biri önüne getirince tuhaf bir utanca kapılıp hareketlerimin serbestliğini kaybediyordum ve sanıyordum ki, içeride, beni kabul edecek olan ev sahibi her kimse, vaziyetimin acayıplığını hissedip gülümsemekte kendini alamayacaktır. Lâkin, içerideki ev sahiplerini, bereket versin ki, daima böyle bir histen uzak buluyordum. Bu ziyaretleri öylesine bir resmîlik havası içinde öyle bir ciddilikle karşılıyorlardı ki, deme gitsin.

Bu yersiz «merasimperestlik»in sebebini ben, kendimce şöyle izah ediyordum:

Tiran, ne kadar küçük ve geri bir hükümet merkezise, yabancı, diplomatların temsil ettikleri devletler, o kadar büyük ve ileriydi. Bu farkı ispat için, fırsat düştükçe, elden gelen bütün medenilik gösterişlerinde bulunmak lâzım geliyordu. Hele Matili İbrahim Ağa'nın oğlu Ahmet Beyin, el çabukluğu marifet, başına bir taç geçirip tahta kurulduğu bu yerde, nice eski hanedanların, nice gerçek kralların temsilcileri vardı ki, kendilerini birer Vice Roi telakki etmekten alamıyorlardı. (Bu gibiler arasında, yalnız Büyük Britanya İmparatorluğu'nun elçisi, Draç'ın bir yalısında tam bir balıkçı hayatı sürmekte idi.)

Tiran'daki elçilerin teşrifat düşünlerini biraz da şu sebebe atfetmek mümkündür. Bunlar, elçilik payesine, ilk defa, Tiran gibi küçük postlarda erişebilen kariyer adamlarıdır. Uzun bir başkâtiplik veya müsteşarlık devresinden -yani yıllarca süren bir "maiyet erkânlığından"- sonra amirliğe ve misyon şefliği'ne henüz yükselmişlerdir. Bütün gençliği bu makama oturmak maksadıyla geçmiş bir hariciye mensubunun hayatında bu, baş döndürücü bir yükseliştir. İster Tiran'da, ister Guatamala'da olsun bu makama eriş, ona bir devlet reisinin tahtına veya koltuğuna kuruluş gibi bir his verir. Adeta ne oldum delisine döner ve bütün hayat onun gözünde bir saray teşrifatı hâlini alır. Olmaya ki, herhangi birinin ziyaretine üç dört gün evvelinden izin almaksın gideyim demeyesiniz. Hattâ bu izni doğrudan doğruya kendisine telefon etmek suretiyle ricaya kalkışmayasınız. Kapısını daima örtülü, telefonunu daima tıkalı bulursunuz. Böyle bir teşebbüsü, -hele elçi veya nazır payesini taşımıyorsanız- mutlaka memurunuzun delaletiyle yapmak mecburiyetindedinizdir. O memur, dileğinizi Son Ekselans'ın kâtibine arz eder ve o da kabul olup olunmayacağınızı, en çabuk birkaç saat geçtikten sonra bildirir. Şu da var ki, -kabul olunacağınız takdirde dahi- sizin istediğiniz vakit ve günün bazı tashihlere uğratılması; yani, siz "çarşamba günü, saat on bire gelebilir miyim?>

dedinizse bunun, cuma günü on ikiye atılması elçiliğin şeref ve itibarı iktizasındandır. Başka türlü işleri başından aşkın mühim bir adam olduğunu size nasıl ispat edebilir?

Derken, bu ziyaretler faslından sonra, sıra ziyafetlere gelir ve o zaman işler büsbütün nazikleşir, güçleşir. Meselâ, filan ve filan elçileri öğle yemeğine mi, akşam yemeğine mi davet edeceksiniz? Bilemezsiniz. Zira bunların bazısı, bir öğle yemeğiyle ağırlandı pek hafif bulur. Bazısı erken yatmak itiyadında olduğu için akşam yemeklerinden hoşlanmaz.

Ziyafet faslıının bu birinci safhası, şöyle böyle yoluna konulduktan sonra, sıra sofranın tertibine gelir ve o vakit mesele daha ziyade çatallaşır. Çünkü, protokol yasası préséance davasını kitap üstünde halletmiş olmakla beraber «tatbikatta» gene bazı kargaşalıklara yol açmaktan hâli değildir. Bu yüzden, çok defa, elçilerden veya yerli hükümet erkânından şu veya bu davetlinin yerinden memnun kalmadığı görülür ve güceniğini ev sahibine karşı bir nev'i "surat asma" tarzında belirtmekten çekinmez. Bu gibi hâdiselerin en sunturlularına Tiran'da şahit olmuşumdur. Dedim a; bu küçük Balkan kasabası, diplomatlık mesleğinin -görgü ve gösteriş bakımından- ilk denemelerini, ilk idmanlarını yaptığı sahalardan biriydi.

20.yüzyılın başlarında Tiran

Lâkin, burası aynı zamanda -ve hele benim bulunduğum sırada- milletler arası politikanın en elverişli bir "rasadhanesi"ydi. Mussolini'nin kuyruklu yıldızı, burada, her yerden daha iyi

gözüküyordu. Ama o, nereye doğru yükseliyor? Dünyanın hangi tarafına çarpacak? Kimse farkında değildi. Bütün gözler, onun gittikçe artan parlıtısıyla kamaşmış gibiydi. Stresa Konferansı'nda, bu parlıtı, siyaset atmosferini öylesine bir renk ve aydınlık içine aldı ki, artık hiçbir şey görülemez oldu. Hele, Mussolini, kendi kullandığı bir Hydravion'la Como gölünün mavi dalgaları üzerinden süzülerek İngiliz ve Fransız başvekillerinin, el pençe divan bekleyip durdukları kıyıya yanaştığı an, hepimiz, "Niebelungen" operasının ilk sahnesini seyrediyoruz sanmıştık. İtalyan Diktatörü, o gün, gerçekten, kuğu üstündeki Siegfied'in ta kendisiydi. Şu fark ile ki, M. Laval ona Brunahilde yerine Avrupa'yla evlenme teklifinde bulunmağa gelmişti. Lâkin, Mussolini'nin gözü bereket versin kızdan Niebelungen hazinelerinde idi ve bir yıl sonra -gene tıpkı Wagner'in operasında olduğu gibi- verdiği sözü bozduğunu başka bir diyarda ele geçirmek sevdasına düştü. Gemilerini donatıp ve yığın yığın askerle doldurup bir büyük sefere hazırlandı. Nereye gitmek istiyordu? Kesin olarak hâlâ bilinemiyordu. Bu gemilerden birkaçının Adriyatik'teki harp limanlarından birinden kalkıp Akdeniz'e açıldığını gören Bari başkonsolosumuz, hemen Ankara'ya bir telgraf çekmişti, bize doğru gidiyorlar diye. Bu haberin gerçek olup olmadığı da benden sorulmuştu. Zira, ben, o limanın tam karşı yakasındaki bir noktada idim. Buna, gülecek miyim, ağlayacak mıyım, bilemedim. Haftalardan beri Faşist trampetalarının "tam tam"ları, kulaklarımızı en koyu Afrika havalarıyla, Cibuti, Eritre nakaratıyla hırpalayıp dururken ortaya bir Anadolu seferi fısıltısı çıkarmak nasıl ve nereden hatıra gelmişti? Tuhafı şu ki, böyle bir maceraya ihtimal veren yalnız bizim Bari başkonsolosumuz değildi Tiran'daki Yugoslavya elçisi de bunu akla yakın buluyordu. "Herif çılgın. Ne yapacağı belli olmaz" diyordu "Habeşistan'a derken size, size derken bize çatabilir.» Bu Mussolini'nin parlıtısıyla gözü kamaşmamış -ve protokol davaları

içinde kendini kaybetmemiş- tek elçi idi. Komitacılıktan politikacıktan yetişmiş olma, ona, kulağı daima kırışte bulunmak ve daima tetikte durmak hassalarını vermişti. Hele faşist İtalya denildi mi bu hassaları öylesine bir ayaklanıyordu ki, oradan akseden bir haber veya işitilen bir söz üzerine hükümetini, derhal «seferberlik» ilânına teşvik edici raporlar yazmağa başlıyordu. (Yugoslav meslektaşımın bu huyunu, bana, birkaç yıl sonra Prag'da rast geldiğim eski Yugoslavya başvekillerinden Stayodinoviç söylemişti: "Pek taşkın bir vatanseverdir. Bu yüzden bizi sık sık telâşa düşürürdü. Takip ettiğimiz itidal politikası vazifesine son vermeğe bizi mecbur etti" demiştir).

Mussolini ve Hitler

ÇAMERIA GÜNLERİ YAKLAŞIYOR
27 Haziran Çameria Soykırım Günü

KUSH TE SHIH THOSH: PAC NJE BURRE

Daut Hoxhe levendia,
s'te kish shoqe trimeria,
ta njihe tere Cameria,
te vjeter e djalaria.

Daut Huxhe kamergjendi,
te kish hije fjala vendi,
lume nana qe te mendi.

Maleve kur beje tutje,
me mavzerr hedhur mbi supe,
mandion mbi gju hajduce.

Skele male, gerxhe ,gure,
kushte shih, thosh:"Pac nje burre!";
prishe stathimonje* shume,
mos tu shofte nami kurre.

Daut s'te ndihet me zemra,
kapedan me shtate emra**
shtate emra ,shtate tuje,
ngrite kenge e jo kuje.

*)Vendkomande greke horofillakesh.
**)Shume i degjuar , i mirenjohur
gjithandej. (Konispol, tetor 1949,
Populli.)

NENA CAMERI!

CAMERI o nena jone
je dhimbje e zemres
qe pikon gjake
cdo dite e cdo nate!
Sa gjate me lot nder sy
ne heshtje ke ndejtur
Ne nje skaj te harruar
e thinjur je tretur!
O nene ti zgjohu!
Un bije e jotja sot po te therras
zgjohu nene gezohu,
se dy bij cami per Allah
sot jane dashte...
Me zemrat e pastra
te mbushura me iman
camerisht,muslimanisht
sot perjetojne me te emblen dashuri!
Virtytet e larta islame
cdo dite do ti pervetesojme
zakonet came kurre s'do ti harrojme!
Te patrembur krenar
Per ty e per Allah
me gjak e me pene
gjithenje do luftojme!
Do ti tregojme botes ane e mbane
se cdo te thote:
TE JESH CAM E MUSLIMAN!
RRON cami RRON
ME GJENIALITETIN E TIJ
BOTEN E SFIDON
mirazhin tend do celim
o e tretura Cameri!
Si zonje e rende
kryelarte ti do ndrisesh perseri.
Do kthehemi!
Si nje varg pafund pelegrinesh
pas do t'i biem klithmes se dhimbjes...
Ezani do buças
ne vatren e shehidave
e ti si nje nuse
plot nur ate dite
boten do mahnitesh!
Fshiji lotet nene
dhe me to
bekoje dashurine tone!
Mes trendafilash te bardhe
nen hijen e camerise
ABEDINI dhe JOANA
shkruan endrrat e tyre: "JETO CAMERI!"

BALKANLAR METAFORLARININ ÇARPIŞTIĞI BİR SAVAŞ ALANI

Hasine Şen

Cogito

38 Güz 2003

2.Bölüm

Köprünün ağırlığı altında

Köprü (veya kavşak) Balkanist söylemin bölgeye atfettiği en uygun metafor olarak kabul edilmiş, Balkanlar, sık sık Doğu ile Batı, İslam ile Hıristiyanlık, mantık ile kaos, kısaca “onlar” ile “biz” arasındaki belirsiz konumundan kaynaklanan arada kalmışlığı ile gündeme gelmiştir. Bu nedenle Yugoslavya'daki son savaşlarla ilgili siyasal ve ekonomik değerlendirmelerde bile, en çok gönderme yapılan kitaplar arasında, İvo Andric'in bu metafor üzerine kurulan Drina Köprüsü (1945) romanı yer almıştır. Batının Mostar köprüsünün yıkılmasına verdiği duygusal tepki bu bağlamda pek şaşırtıcı değildir, çünkü yok edilen, tarihi bir değerın ötesinde bir önem taşımaktadır Batı için. Köprü imgesi, Balkanist söylemin kullanışlı ve güçlü bir aracı olmuştur her zaman. Aristoteles'in yüzyıllar önce dile getirdiği “Ustaca kullanılan bir metafor, dinleyicinin, normalde algılayamayacağı şeyleri görmesini sağlar” (3:11) deyişini doğrularak, Batının gözündeki bölgenin temel özelliklerinin canlanmasına olanak tanımıştır.

Balkan uluslarının en belirgin özelliği olarak kabul gören karışık unsurlardan oluşma ve geçiş bölgesinde yer alma niteliği, oldukça homojen bir yapıya sahip olan Batı toplumu için rahatsız edici bir durumdur: “Herkes bilir ki, insan köprüde veya kavşakta yaşayamaz ... Köprü olsa olsa yolun bir parçasıdır, hem de zorlu, tehlikeli bir parçası, ama insanın meskeni olamaz” (Todorova, 2003: 127). Balkanlar'da hakim olan öz-algılar büyük bir ölçüde Balkanist söylem tarafından belirlense de, atfedilen kalıplara direniş

olarak nitelendirilebilecek birçok “iç” ses de yükselmiştir.

Balkan uluslarının elit çevrelerinin bu konudaki hassasiyetini ve metaforik yaftaları gözden geçirme konusundaki kararlılığını Ivo Andric, Ahton Donçev, Vera Mutaftchieva gibi Balkanların kendi sesini yansıtan yazarların eserlerinde görebiliriz. Balkanlarla ilgili çalışma yapan birçok Batılı akademisyen, siyasetçi ve gazeteci, Balkanlarla ilgili düşüncelerinin inceledikleri konunun özüne ne kadar yakın olduğunu göstermek, Balkan “gerçeğini” bir Balkan yazarının kendi söylemi bazında tahayyül ettiklerini ve Balkan paradigmasına içten bir bakış ile yaklaştıklarını kanıtlamak için sık sık Andric'in Drina Köprüsü romanına başvurmuştur. Benjamin Lambeth, örneğin, Sırların Kosovalı Arnavutlara karşı işledikleri cinayetlerin altında yatan “kalıtımsal nefret”in köklerinin bu kitapta saklı olduğunu, Andric'in anlattığı, 17. yüzyılda yaşanan etnik çatışmaların, temelde son dönemde yaşanan gerginliklerden farklı olmadığını iddia eder (2001:100-2). Birçok Balkan romanı gibi Drina Köprüsü de, Batının Balkanların – ilkeliliği ile özdeşleştirilen– kanlı yüzüne karşı duyduğu saplantılı ilgiyi tatmin edecek sahneler içerse de, Andric Bosna'daki etnik çatışmaları bölgeye özgü bir nitelik olarak görmez, olayları tarihsel açıdan değerlendirmeye çalışır. Yazara göre etnik çatışmalar, bölge insanların özüne ilişkin bir kana susamışlığın sonucu değil, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan imparatorluklarının bölgedeki varlıklarının getirdiği dengesizliğin ve düzensizliğin sonucudur.

Andric Batının Balkanları algılayışının temel metaforu haline gelen köprüyü romanının merkezine yerleştirmiştir, ama yazar bu imgeyi Balkan kimliğinin oluştuğu bir alan olarak görmektedir ve ona yüklediği anlam ise Heidegger'in köprü yorumuyla paralellik gösterir: “köprü tuhaf bir mesken türüdür: akıntının

üzerinde hiçbir çaba harcamadan, büyük bir kararlılıkla salınır. Köprü yalnızca ondan önce de orada bulunan kıyıları birleştirmez. Kıyılar, ancak köprü akıntıyı aştığı zaman ortaya çıkar. Köprü, tasarımı gereği kıyıların yan yana uzanmasını sağlar” (Kujundic, 1995: 152).

İvo Andric'in eseri, köprü'nün kurulmasından duyulan rahatsızlığı dile getiren sahnelerle doludur. Örneğin bir roman kahramanı, “Köprü yoksulların ne işine yarar, ancak Türkler için hayırlı olur, biz ne ordu besleyebiliriz, ne ticaret yapabiliriz,” diyerek köprü fikrine karşı çıkar. Andric'in Travnik Günlüğü (1945) isimli başka bir romanında ise, geçit metaforu reddedilmektedir. Fransız konsülü Daville ile meslektaşı Des Fosses Bosna'nın ilginç özelliklerinden söz ederken bölge halkının yollara duyduğu akıl almaz nefreti dile getirir, nedenini ise şu şekilde açıklarlar: “Yol ne kadar kötüyse Türkler de o kadar az gelir. Diğer sebep de Türklerin kendilerinden kaynaklanıyor. Hıristiyan ülkelerle kurulan her bağ, kapıların yabancı etkilere açılmasına neden oluyor...” (Hranova, t.y.: 34) Yollardan bu denli nefret eden bir halkın kavşak kavramına olumlu bakması beklenemez

Bu örnekler “Andric'in Batının Bosna üzerine odaklanan bakışından duyduğu rahatsızlığı” (Antic, t.y.: 15) örtülü bir şekilde dile getirirken, bir Bulgar yazar tarafından kaleme alınan başka bir roman, Anton Donçev'in Bölünme Zamanı (1964) isimli yapıtı, köprüye karşıt bir metafor olarak duvar imgesini, kavşak metaforuna karşıt bir buluş olarak haç imgesini sunar. Haç, şeklini kavşağın uzamsal düzeninden alırken, dört coğrafi ve metaforik boyutu birleştirdiği için çarpmıha gerilmiş toprak imgesini çağırıştırır (Hranova, t.y.: 40). Balkanist söylemin, Balkanlar terimini, ontolojik anlamda bağlı olduğu nesneden uzaklaştırma eğiliminden farklı olarak, Donçev'in yapıtında imgenin metaforik içeriklerini coğrafi ve tarihsel yan anlamlara dönüştürme çabası göze çarpar.

Kavşak metaforunu haç imgesine dönüştüren yazar, Balkan paradigmasının ayrılmaz bir unsuru olarak gördüğü duvar imgesini de romanına alır. Donçev'in karakterleri bir kale duvarının ikiye ayırdığı bir dünyada yaşar: “İnsanlar kalenin içinde oturur, dışarıdan kötülük hücum eder” (Donçev, 1980: 251). Küçük dünyaları nehirler tarafından da bölünmüştür, ama şu gerçeği kavramıştır Balkanlılar: “insan sadece nehir kıyılarında yaşar”. Bölünme zamanı ise “herkesin ya sağa ya da sola gitme zamanıdır”, herkes ya feslerle feraceleri ya da üzerinde kafaların kesildiği kütüğü seçmek zorundadır. Hiç kimse ortada kalmaz (Donçev, 1980: 340). Kendilerini nehrin o ya da bu tarafına ait hissetmeyenlere uygun görülen sessizlik, en güçlü aidiyet ve temsil metaforuna dönüşür. Bir savaştan sonra esir düşen ve hayatta kalmak için Müslüman olmayı seçen, Venedikli diye bilinen ama aslında bir Fransız soylusu olan Abdullah, “Rodop dağlarında bulunduğunu hatırlayan bir Fransız soylusu muyum, yoksa Fransa'da bulunduğunu hatırlayan bir Rodoplu muyum bilemiyorum” (1980: 199) derken, Batının karşıtlıklara dayanan söylemini aşar ve kendini Homi Babha'nın “yarıktalık” olarak adlandırdığı simgesel etkileşim alanına benzer bir ara bölgede konumlar. Yine de, Doğunun baştan çıkarıcı, temsili aşan yönlerini ifade eden “Balkan sessizliği” hakkındaki benzer deyişlerin Batı söyleminden tamamen ayrılmayı işaret ettiği söylenemez. Donçev'in romanı, kolaylıkla Batılı olarak tanımlanabilir ve “ifade edememe” durumunda olmaktan çok uzaktır, burada kaçınılmaz olarak karşımıza şu soru çıkacaktır: Balkan Edebiyatı aslında nedir? Balkan yazarlarının öne sürdüğü metaforlar ne kadar Balkanlara aittir?

Yerel Balkanizm (Balkan Balkanizmi)

Balkan sözcüğünün, imlediği tüm içeriği, kendi bilinçaltı korkularını ve

büyülenişlerini kontrol edebilmek için dünyanın bu karanlık köşesini damgalayan Batıya borçlu olduğuna şüphe yoktur. Çünkü Balkanları bu şekilde damgalayan Batılı bilinç, kötülüğü ötekine yüklemesiyle ritüel bir arınmadan geçer. Ancak Balkan teriminin küçültücü bir anlam taşımaya doğru hızla evrilmesinin, bölgeyle ilişkilendirilen kalıp imgelerin dallanarak çoğalmasının ya da metaforik anlamda giderek canlılık kazanmasının, çok sayıdaki Balkan kökenli entelektüelin Balkanist söylemin dayattığı ilkelere uyum gösteren bir ben-imesi yaratıp, Balkanist söylemin yerel bir biçimini, “Balkan Balkanizmi”ni üretmelerinden kaynaklandığına da şüphe yoktur.

Örneğin Hırvat yazar D. Ugresici, Balkanist söylemin bölgede ne kadar içselleştirildiğini vurgular. Doğu Avrupa–Batı Avrupa karşıtlığını ve bu karşıtlık temelinde Batının üstünlüğünü destekleyen değer yargılarını kabul etmek ve kendini bu bakış açısından tanımlamak yazara kaçınılmaz gibi görünmektedir: “Bodega Kayser” kafesinde kahvemi yudumlarırken bir kağıda ikili karşıtlıklar yazıyorum: Sağ-sol, düzensizlik-düzen, demokrasi-demokrasinin yerine geçebilecek demokrasi sembolleri, uygarlık-ilkellik, yasal-yasa dışı, rasyonel bilinç-mitsel bilinç, geleceğe bakmak- (ölü sevici) geçmiş saplantısı, öngörülebilirlik-öngörülemezlik, düzenli bir ölçütler ve değerler sistemi-sistemsizlik, bireysel bilinç-kolektif bilinç, yurttaş-milliyet. Soldaki sütuna Batı Avrupa, sağdaki sütuna da Doğu Avrupa başlığı atıyorum... Bacım benim, üzgün Doğu Avrupam. (1992: 248)

Todorova, Oryantalizm ile Balkanizm arasındaki farkları sıralarken, araştırma nesnelere için kadın metaforlarını kullanan standart oryantalist söylemin tersine, Balkanist söylemin, genelde erkeğe dayandığını vurgular (40). Yukarıda gösterdiğimiz yerel Balkanizm söylemi örneğinde ise Oryantalist bir bakış açısı dikkat çekiyor. Ötekileştirilen Doğu

Avrupa kadın olarak tanımlanıyor: hem dış görünüşü (“eski püskü ayakkabıları, bakımsız teni, ucuz makyajı” ile) hem de davranışları ile (“Eliyle ağzını siliyor, bağıra çağıra konuşuyor, konuşurken elini kolunu sallıyor”) kabalık ve geri kalmışlık imgesidir bu kadın. Doğu Avrupa'nın (ve Doğu Avrupa'nın tam kalbini oluşturması bakımından Balkanların) özellikle eksiklik, yetersizlik ve yoklukla bağlantılandırılması çarpıcıdır. Uresic'in kadın bedeni metaforu ile birlikte ele alındığında, bahsettiğimiz bu nitelikler, Balkan Balkanizminin sıradan Balkanizmle karşılaştırıldığında, söyleme cinsiyet yükleme eğilimi göstermesi nedeniyle, Said'in Oryantalizmine daha yakın olduğunu göstermektedir.

Bir Kadın Bedeni Olarak Balkanlar

Balkan folklorü, kadınların kurban olarak şehir, kale ve sarayların temellerine canlı olarak gömüldüğü sahnelerle doludur. “Boyana Nehri Kıyısında Şehir Kurulur” dizeleriyle başlayan bir Sırp türküsü de bu bildik mitin bir versiyonunu sunar: Üç kardeş bir şehir kurmaya başlar ama gün boyunca yaptıkları gece olduğunda yıkılır ve şehir, Penelope'nin örgüsü gibi, hiçbir şekilde tamamlanamaz. Bir cadı gelir, en küçük kardeşe, karısını kurban etmediği sürece şehrin inşasını tamamlayamayacağını söyler. Türkü kadının bedeninin şehrin temellerine nasıl karıştığını, yalvaran sesinin yükselen duvarlar arasında nasıl boğulduğunu anlatır. Bu kuruluş miti örneğinde yeni şehrin (veya diğer şehirlerden ayrı olma durumunu ifade edecek duvarın/sınırın/veya daha geniş anlamda ulusun/ırkın) oluşturulması, yabancının, ‘öteki’ konumda olanın, yani kadının dışarıda bırakılmasına, dahil edilmemesine dayanıyor. Şehrin (ulusun/ırkın) oluşturulması, kadın bakışının ve sesinin uzaklaştırılmasıyla gerçekleştirilir. Böylece şehrin duvarları kadının gözlerini kapayan, onu susturan bir örtüye dönüşür: “Sessiz, bakışsız, şehrin mahzenlerinde sonsuza dek

yaşayacak, şehrin içinde bir mahzen olacak” (Arsic, 2002: 263), yani kör bir şehrin mahzenlerinde kalacaktır. Ama kadını şehir duvarlarının temellerine gömmek ondan kurtulmak anlamına gelmez, çünkü bedeni mucizevi bir başkalaşım sürecinden geçer ve şehrin veya toprağın bedenine dönüşür. Böylece “ölü kadının bedeni, bedensiz ulusun bedeni olarak yaşar ve ‘ulusal ruh’ denilen şey aslında ölü bir kadının yaşamından başka bir şey değildir. ‘Ulusallık’ toprakları korumak da bu yüzden Kadını korumak,” ölü ve kör bir kadının bedenini korumak anlamını taşır (Arsic, 2002: 268). Çünkü savaş şüphe götürmeyecek derecede cinsiyetçi bir etkinliktir. Kadınlar uğruna savaşılır, onlar korunan, savunulan, kurtarılan; bu yüzden de kadın her zaman hem uluşçu hem de sömürgeci söylemlerin güçlü metafor-silahlarıdır. Daha önce sosyalizm sonrası düzenin bildik bir simgesi olan kadın bedeni, Yugoslavya’daki savaşlar boyunca ulusal toprakların metaforuna dönüşmüştür. “Tecavüze uğrayan her Hırvat veya Boşnak kadını, tecavüze uğrayan Hırvatistan’ı veya Bosna’yı temsil eder” (Kesic, 2002: 312) gibi sloganlar, tecavüzün kendisini de gündeme getirdi. Savaş bölgesinde tecavüz, olayın etnik, cinsel ve soykırım boyutlarıyla tartışılırken, Balkanist söylemin tecavüzle ilgili örnekleri yine Doğu-Batı ayrımını vurgulamakta, Yugoslavyalı kadınlar, batılı kadınlardan farklı, neredeyse ayrı bir tür olarak gösterilmektedir:

Tecavüze uğrayan kadın önce ne düşünür? Avusturyalı, Amerikalı veya İngiliz kadınlardan farklı şeyler. Söz konusu ulusların kadınları kendilerine şunu soracaktır: Neden ben? Ailelerinden destek alacaklar, ama özünde bireysel terimlerle düşüneceklerdir. Bunlar [tecavüze uğrayan Yugoslav kadınları] ise önce kocalarını, çocuklarını, ana-babalarını, akrabalarını – utancı– düşünürler. Çok sayıdaki tecavüz

böyle açıklanabilir. Bunlar, düşmana siyasal bütünlüğü içinde ulaşmayı hedefleyen simgesel eylemlerdir. (Hannes Granits' ten, Todorova, 2003: 279)

Bu aşırı genelleştirmelerinin yanı sıra, Batı medyasının Bosna savaşını yansıtan raporlarında –Bosna’da geleneksel dini kıyafetler pek yaygın olmadığı halde– başı örtülü bir Bosnalı kadın imgesi yaratma eğilimi dikkati çekiyor. “Bosnalı kadınların Batı medyasında (CNN!) görülen fotoğraflarının çoğu, onlardan geleneksel kıyafetler içinde poz vermelerini isteyen Batılı gazeteciler tarafından kaydedilmiştir” (Volcic, t.y.: 12). Baş kapalı ve geleneksel kıyafetler giyen kadın görüntüleri şüphesiz Bosna’nın dini köktencilikini vurgulayacak ve biz ile onlar arasındaki o yaşamsal çizgiyi belirleyecektir. Balkanlardaki Müslüman kadının baş örtüsünü tasdik etme çabaları, Batının genel olarak Doğulu kadını peçesinden sıyırma, yüzünü açma eğilimine tam anlamıyla zıt bir harekettir aslında. Peçe, aynı anda hem gizleyen, hem sergileyen, çokyüzlü bir metafordur (Yeğenoğlu; 1998: 124). Etrafını gören fakat görülmeyen bir göz Doğunun ulaşılmaz içyüzünü ve gizemlerini saklar, ama aynı zamanda aldatıcılığa ve bir maske ardında gizlenmeye dayanan bir yaşam biçimini açığa vurur. Yani erkeksi Batının Doğunun maskesini indirme eğilimi, aslında dişi “öteki”ni sınırlarından soyarak onu kendine konu haline getirme fantezisinin bir ürünüdür. Peçenin ardındaki gerçekliğin çok tanıdık olduğunun farkına varmak, peçeyi kaldıran Batılı gözlemcinin karşılaşılabileceği en korkunç gerçektir; öylesine korkunçtur ki, maskesini indirmiş olduğu ötekinin kendi- imgesini korumak için onu yeniden maskelemek istemesi mümkündür. Şehrin kuruluşu hakkındaki mite dönersek, böylece şehri, kör bir kadın bedeni olarak tasarımılanan şehri, eskisi gibi bir peçe ardında ve kör tutmak isteyecektir.

KOSOVA'DA VAR OLAN VE YOK OLAN OSMANLI ESERLERİ

Jaup İmer PASHAJ

3.Bölüm KOSOVA'NIN DİNÎ ESERLERİ

I- CAMİİLER

Prizren Camileri (Devam)

1- Ahmet Bey Camii

Ahmet Bey camisi Prizren'in tabakhane semtinde bulunmaktadır. Araştırmalara göre bu cami 1874 yılında Ahmet Bey tarafından yapıldığını anlaşılmaktadır, 150 kişilik bir cemaat camisi olmasına rağmen Ahmet Bey cami Cuma Bayram ve günde beş vakit çalışmaktadır ayrıca hem mahalle hem de çarşı cami özelliği taşımaktadır.²

2- Arasta Camii

Arasta camisi 1526 yılında yapılmıştır. YAKUP BEY tarafından yaptırılmıştır. Cami eski arasta çarşısında bulunduğu için adını Arasta camii adını almıştır. 1853 y. Çarşıda meydana gelen yangın caminin hasar görmesine neden oldu. Yangından sonra çarşı esnafı tarafından tamir olunarak yıkılıncaya kadar ibadete açık kalmıştır. Arasta cami 1963 yılında komünistler tarafından tek bir özür neden olmadan yıkılmışlardır. Arasta camiden bugüne geri kalan sadece minaresidir .

3- Emin Paşa Camii

Emin Paşa camisi 1831 y. Emin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Caminin avlusunda ise 1843 yılında medrese ve şadırvan eklenmiştir. Bugün camii beş

vakit namaz hizmet etmektedir cemaat sayısı yaklaşık 250 dir. Burada vaazlar Türkçe ve Arnavutça verilmektedir.

4- Hacı Kasım Camii

Hacı kasım camii 1538 y.da Prizrene görev icabı Anadolu'dan gelen Bayt ov Hacım Kasım tarafından yaptırılmıştır. Camide son yıllarda yapılan ek inşaatlar caminin yaklaşık 200 kişilik cemaate hizmet vermesine sağlanmıştır.

5- Hacı Ramadan (Kör Ağa) Camii

Halkın "ÇORAĞA" olarak adlandırdığı camii. Hacı Ramadan camii aynı adı taşıyan mahallede bulunmaktadır. Hacı Ramadan tarafından yaptırılan bu caminin hangi yılda inşa edildiğini gösteren yazılı bir belge henüz bulunmamıştır . Camii bugün 150 kişilik bir cemaat kapasitesiyle beş vakit namaz hizmeti vermektedir.

6- İlyas Kuka Camii

Aynı adı taşıyan mahallede iki sokağın birleştiği alanda yapılmıştır. Kurucusu Anadolu (VANLI) İlyas Kuka 1455 yılında Prizren fethine katıldığı bilinmektedir . İnşaat tarihi 1513-1539 yılları arasındadır. Camii 2002 yılında onarım yapılmıştır bide caminin yanına bir oda eklenerek Kur'an kursu eğitimi verilmektedir. Vaazlar burada Arnavutça verilmektedir.

7- Katip Sinan Camii

Halkın "Levişah" olarak adlandırdığı cami Prizren in Bajdarhane semtinde bulunmaktadır. Caminin mescit olarak açılış tarihi 1491 yılında rastlanmaktadır Mescit camii olarak açılış Prizrenli Rüstem Paşa tarafından 1861 yılında olmuştur. Camide birkaç kez

² Vırmiça, a.g.e, I/91

onarım yapılmasına rağmen camii eski mimari özeliğini koruyabilmiştir.

8- Kukli Mehmet Bey Camii (Saraçhane)

Kentin merkezinde eskiden Saraçlar çarşısının bulunduğu Gazi Mehmet Paşa hamamının yanında bulunan Kukli Mehmet Bey camii halk arasında "Saraçhane" camii olarak bilinmektedir. Kukli Mehmet Bey tarafından 1538 yılında yaptırılmıştır. Camii bugün üç vakit namaz hizmete açık bulunmaktadır.

9- Kurila (Seydi Bey) Camii

Caminin temelleri 1750 yılında Seydi Bey tarafından atıldığını bilinmektedir. Mescidin camiye dönüştürüldüğü tarih 1875 yılına rastlamaktadır. Eski caminin son onarımı 1977 yılında yapılmıştır. Seydi Bey caminin yanına ise 2000 yılında Prizren in en büyük ve en modern camilerinden biri inşa edilmiştir. Caminin 500 kişilik cemaat kapasitesi bulunmaktadır. Eski camii ise, bugün medrese olarak kullanılmaktadır.

10- Mahmut Paşa (Hoça Male Camisi)

1795 yılında Mahmud paşa tarafından inşa edilmiştir. Camii Prizren'in Hoça mahalle camisi olarak bilinmektedir. Camii son yıllarda birçok onarım görse de yine ayakta duramamıştır. Böylece 2003 yılında yıkılarak yerine yeni bir caminin inşa edilmesi devam ediyor. Caminin inşaatında Kosova İslam Birliğinin hiç katkısı olmazken inşaat için Prizren'in hayır sever vatandaşlarının katkılarıyla yapılmaktadır.

11- Maksut Paşa (Maraş Camii)

Maraş camisi 1642-1644 yılları arasında Maksut Paşa (Maraş Camii) inşa edilmiştir.

Prizren'de vali iken kendi tarafından yaptırıldığı öğrenmekteyiz Prizren'den akan Bistriça nehrinin solunda ve Prizren Kalesinin altında yer alan Maksut paşa camii Prizren'in Maraş semtinde bulunmaktadır.Burada vaazlar Türkçe,Arnavutça,ve Boşnakça verilmektedir.Aynı zamanda burada 5 vakit namaz kılınmaktadır. Her sene bu camide Barış Manço'ya Mevlid okunmaktadır.Çünkü Barış Manço bu camiye çok yardımlar yapmıştır. Ve Prizren halkı bu sanatçıyı çok sevmektedir.

12- Mehmet Paşa (Bayrakli) Camii

Mehmet Paşa camisinin inşaatı 1545 yılına rastlanmaktadır. Caminin yapımı 15 yıl sürdüğü üne dair belgeler bulunmuştur. Cami Mehmed Paşa ismini taşısa da halk arasında mübarek günlerde caminin minaresine bayrak çekildiği için "Bayraklı" camii olarak bilinmektedir. Caminin hemen yanında medrese binası müderris konağı ,kütüphane ,dokuz çeşmesi bugünde Prizrenin en güzel en büyük ve birinci seviyede olan merkez camiidir.Bu Camide Kosova'nın Liderleri bayram namazlarını kılmaktadırlar.

13- Müderris Ali Efendi Camii

1581 yılından önce Müderris Ali efendi tarafından yaptırıldığını öğrenmekteyiz. Prizren camilerinden ayrıca özeliği ahşap olmasıydı.1975 yılında çıkan bir yangında camii büyük hasar görmüştür. Yanan camii binası 1988 yılında esnafın ve İslam birliğinin katkılarıyla tamir edilmiştir.

14- Seydi Bey Camii

Camii 1642-1644 yılları arasında Seydi Bey (Kurila camisinin kurucusu) tarafından yaptırılmıştır. Cami Prizren merkezinde bulunmasına rağmen giriş kapısı kominizim döneminde daraltılarak insanların camii ye ulaşmasını

zorlaştırmıştır . Bu durum bugün de mevcuttur. Çünkü İslam birliği caminin avlusunda kurulan mağazalara ve evlere bugün'de tepki göstermemektedir.

15- Sinan Paşa Camii

Binasının yüksekliğiyle ve uzun ince minaresiyle dikkatleri en çok toplayan Sinan Paşa Camii olan Prizren'in merkezinde Şadırvanda bulunmaktadır. Caminin kurucusu Sinan Paşa Budin, Kars, Erzurum, Bosna ve Şam valisi gibi görevlerde bulundu ve ardında bıraktığı birkaç vakıf eserinden 1613 yılında inşaatı tamamlanan kendi adıyla anılan Sinan Paşa Camii birinci dünya savaşından sonra askeri depo olarak kullanılmıştır. Kominizim döneminde müze olarak hizmet vermiştir. Daha sonra 1993 yılında hizmete açılmıştır.

Sinan Paşa Camisinde uzun yılların ibadet yapılmamıştır. 1993 yılından başlayarak bu camide yalnız Ramazan aylarında ibadetlerini, yani teravi namazların kılındığı bilinmektedir. Bu gün ise Sinan Paşa camisinde 5 vakit namaz kılınmaktadır aynı zamanda vaazlar da Türkçe verilmektedir. Bu camide her sene Türkiye'den gelen imamlar görev yapmaktadır.

16- Suzi (Sozi) Camii

Suzi camisi Prizren'in Tabakhane semtinde bulunmaktadır. Camii Suzi Çelebi tarafından yapıldığı bilinmektedir. 1513 yılında Suzi'nin vakfiyesinde mescit'ten söz edildiğine göre bugünkü camii binasının bu tarihten önce kurulduğu kesindir. Osmanlı arşivinde 1857 yılında da Mescid olduğunu öğreniyoruz. Demek oluyor ki camii minaresi bu yıldan sonra yapılmış.

17- Tercüman İskender Bey (Dragoman) Camii

Tercüman İskender Bey (Dragoman) Camisinin kurucusu isminden anlaşıldığı gibi, Tercüman İskender

Beydir. İtalyanca olan Dragoman sözcüğünün Türkçesi tercümandır. Tercüman İskender Bey Türk döneminde dış ülkelerle diplomasi ve ticari anlaşmalarda tercüman yapılmış ve böylece Dragoman olarak bilinirdi ve camiyi kurduktan sonra halk camiyi Dragoman ve caminin bulunduğu mahalleyi Dragoman olarak adlandırdı. Caminin 1795 yılından önce yapıldığını öğrenmekteyiz. Cami son onarımın 1997 yılında yapılmıştır. Burada da vaazlar Türkçe ve Arnavutça verilmektedir.

18- Terzi Memiş (Terzi Mahalle) Camii

Terzi Memiş camii Prizren'in Terzi mahalle semtinde bulunmaktadır. Halk arasında Terzi mahalle camisi olarak bilinmektedir. Caminin 1721 yılında kurulduğu bilinmektedir. Caminin kimin tarafından yapıldığına dair kesin bir belge bulunmamaktadır.

19- Cafer Efendi (Yeni Mahalle) Camii

Cafer efendi camii Prizren Yeni Mahalle semtinde bulunmaktadır. Camiye bitişik alan kurulan Cafer baba Türbesi'nden dolayı bu camiye Cafer Efendi camii de denilmektedir. Caminin kesin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ama bazı kaynaklara göre bu 1538 yılıdır.

20- Namazgah (Kırık Camii)

Otobüs istasyonu yanında bulunan Namazgah (Kırık Camii) 21 Haziran 1455 yılında Prizren fethi sırasında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Camii 1912 yılında Osmanlı egemenliğinin sona ermesiyle Sırp işgalcileri tarafından yıkılmıştır. Camide artı kalan bir dikili taş kalmıştı ve halk o yüzden bu yeri Kırık Camii olarak adlandırmıştır. Camii Sırp ordusunun geri çekilmesinden (1999 yılından) sonra 2001 yılında eski

belgelerde kayıtlı olduğu gibi Türkiye devleti tarafından yaptırılmıştır.

21- Beyzade Mehmed Bey Camii

Prizren'in teknik okulu bulunduğu yerde Beyzade Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır. Camii 1915 yılında bir Sırp askeri tarafından mayınlandıktan sonra havaya uçurulmuştur. Caminin bulunduğu yerde 1968 yılında Teknik Lise ve Sanat okulu binası inşa edildi. Böylece Mehmet Bey Camisinden iz bırakmadılar.³

22- Budak Hoca Camii

Camii Prizren'in Troşan mahallesinin devamında, Prizren adliye binası ve polis merkezinin batısında Hapishanenin kurulduğu yerde bulunuyordu. Camii bilindiği gibi 1869 yılında minarenin eklendiğini biliniyor. Daha önceleri mescit olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Budak camii 1956 yılında hiçbir sebep olmadan Sırp komünist tarafından yıkılmıştır yerine hapishane inşa edilmiştir.⁴

23- Kaledeki Mahmut Paşa Camii

1455 yılında Osmanlı ordusu Prizren'i ele geçirdikten sonra kaleyi tamir etmiş ve kalenin içinde bir camii inşa edilmiş. Caminin daha geçlerde yıkıldığını ve 1828 yılında yeni bir caminin Mahmut Paşa tarafından inşa edildiğini öğrenmekteyiz . Cami 1912 yılından sonra bakımsızlıktan yıkılmıştır Caminin bulunduğu yerde bugün ise caminin yapımında kullanılan taşlar bulunmaktadır.⁵

24- Çuhacı Mahmut (Markılıç) Camii

Tabakhane semtinde bulunan Çuhacı Mahmut (Markılıç) caminin temelini Çuhacı Mahmut'un attığı öğrenilmektedir. Ama Çuhacı Mahmut sefere gitmeye mecbur kaldığı için inşaat yarıda kalmış . Savaşta şehit olan Çuhacı Mahmut tan kırk yıl sonra inşaat devam ederek tamamlanmıştır. 1808 yılında yapılan tamirine ait bir kitabe bulunmaktadır.⁶

25- Bülbül Dere'deki Mahmut Paşa Camii

Bülbül dere semtinde yapılan - Mahmut Paşa Camii 1831 yılında kurulmuştur Kurucusu Mahmut Paşadır. Camii 1912 yılına kadar hizmete bulunmuştur. Osmanlı egemenliğinin Prizren'de sona ermesiyle birlikte (1912) Camii cemaatsiz kalmıştır. Sırp ordusu Camii ve etrafında bulunan binayı banyo olarak bir süre kullanmıştır. Bugün ise Caminin bulunduğu yerde iki aileye ait ev mağazalar ve elektrik trafosu kurulmuştur buda Sırpların eseridir.⁷

26- Mustafa Paşa Camii

Mustafa Paşa tarafından 1562-1563 yılları arasında inşa edilmiştir. Cuma caminin yakınında bulunan Mustafa Paşa Caminin komünistler tarafından minaresi 1950 yılında yıkıldıktan sonra 1952 yılında Camii binası belediye tarafından yıktırılmıştır . Camii yeri 1987 yılına kadar Pazar yeri 1987 yılında Kosova bankasının merkez binası inşa edilmiştir . Ekim 1999 tarihinden itibaren BM Kosova'da UNMIK in Prizren'de merkez binası olarak kullanılmaktadır.⁸

³ Ayverdi, Ekrem Hakkı "Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri Yugoslavya", Bilmen yay. İstanbul, 1981, III/179

⁴ Ayverdi a.g.e, III/179

⁵ Ayverdi, a.g.e, III/184.

⁶ Vırmiça, a.g.e, I/93.

⁷ Vırmiça, a.g.e, I/101.

⁸ Vırmiça, a.g.e, I/108.

*16 Kasım 1990 Arnavutluk alimlerinin
yeniden bir araya geldiği gün*

www.muslimanarnavutluk.com

"Müslüman Arnavutluk'un Haftalık Bülteni Muştı" hiçbir ticari gaye gütmeyen ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.